

PROFESYONEL MAĞARACILARIN GÖZÜNDEN MAĞARA SPORU VE MAĞARALARIN TURİZMDE DEĞERLENDİRİLMESİ

CAVE SPORT FROM PROFESSIONAL CAVER'S PERSPECTIVE AND EVALUATION OF CAVE IN TOURISM

Sercan BENLİ**, Mehmet CAN***, Çağla ÜST CAN****,

ÖZET: Mağaracılık, mağaraların araştırılması ve haritalandırılması amacıyla yapılan, özellikle macera sporlarına ilgi duyanların tercih ettiği bir doğa sporudur. Son yıllarda Türkiye'de de bu spora yönelik talebin artması ve Türkiye'nin sahip olduğu mağara kaynaklarının çokluğu bu yönde çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki mağara sporunun gelişebilmesi ve belirli bir sistem dâhilinde yapılması, sonrasında da kontrollü bir şekilde turizmde değerlendirilmesi amacıyla bu sporu profesyonel bir şekilde yapan insanların görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye'de mağaracılık alanında faaliyet gösteren federasyon, dernek, topluluk, kulüp ve birliklerin yönetim kademesinde yer alan ve aynı zamanda bu sporu profesyonel bir şekilde gerçekleştiren 19 kişiye ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında, belirlenen amaç doğrultusunda 3 sorudan oluşan ve katılımcıların açık uçlu bir şekilde yanıtlamaları istenen bir görüşme protokolü hazırlanmış ve katılımcıların bu sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. 2015 yılı Ekim-Aralık ayları arasında gerçekleştirilen çalışmada elde edilen yanıtlar, içerik analizine tâbi tutulmuştur. Analiz kapsamında, mağara sporu esnasında sahip olunması gerekenler, mağara sporu ile ilgili yaşanan sorunların belirlenmesi, mağaraların turizm kapsamında değerlendirilirken nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konularında elde edilen kodlar belirli temalar altında boyutlandırılmıştır. Çalışma elde edilen bulgular ışığında birtakım sonuç ve önerilerle sonlandırılmıştır.

Anahtar sözcükler: Mağara, mağaracılık, mağara sporu, mağara turizmi, Türkiye.

ABSTRACT: Caving is a type of sports activity done by those who are especially interested in adventure sports in order to investigate and map the caves. The increasing demand for this sport in recent years in Turkey having an abundant source of caves requires these kinds of researches to be conducted. The purpose of this study is to reveal the opinions of the people doing the caving activities professionally in order to develop it, do it systematically and utilize it in tourism in a controlled manner. To this end, 19 people who are administrative staff of the federations, associations, groups, clubs, and unions operating in caving field and professionally doing this sport were contacted. In line with the purpose of this study, an interview protocol consisting of three questions, to which the participants were asked to give open ended responses, was prepared. The responses obtained from the study which had been conducted between October and December in 2015 were subjected to content analysis. In analysis, the obtained codes, which are in the topics of what needs to be used during cave sport, determining the problems related to cave sport, and evaluating the ways to utilize caves in tourism, were seized under specific themes. The study was concluded with a number of conclusions and recommendations in the light of obtained findings.

Keywords: Cave, caving, cave sports, cave tourism, Turkey.

1. GİRİŞ

Önemi gün geçtikçe artıran turizm endüstrisinde, özellikle son dönemlerde büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Turizmin gelişimi, günümüze kadar klasik turizm hareketleri ve çeşitleri üzerinde yoğunlaşılmasıyla sağlanmıştır. Ancak artan turist sayısı, yeni turizm alanlarının ve çeşitlerinin ortaya çıkması gereğini ön plana çıkarmıştır. Bu sayede turizm

** Arş. Gör., Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Mersin-Türkiye, e-posta: sercanbenli@mersin.edu.tr

*** Öğr. Gör., Aksaray Üniversitesi, Güzelyurt Meslek Yüksekokulu, Aksaray-Türkiye, e-posta: mehmet23can@hotmail.com

**** Öğr. Gör., Aksaray Üniversitesi, Güzelyurt Meslek Yüksekokulu, Aksaray-Türkiye, e-posta: caglaust87@hotmail.com

endüstrisi içinde sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, eko turizm, doğa turizmi ve yeşil turizm gibi birçok kavram giderek popülerlik kazanmıştır (Kim vd., 2008). Bu açıdan, turizm hareketlerindeki yoğunluğun yılın diğer aylarına taşınarak zamansal sorunun ortadan kaldırılması, turizmden elde edilen gelirlerin artırılması, turizm yatırımlarının daha verimli kullanılması ve bunun gibi turizmin birçok olumlu sonuçlarının yansımaları alternatif turizm seçeneklerini gündeme getirmiştir (Albayrak, 2013). Geçmişten günümüze barınma, sığınma, depolama, zirai üretim amaçları ile kullanılan mağaralar son zamanlarda turistik olarak da değerlendirilmeye başlanmıştır (Bekdemir vd., 2004; Novas vd., 2017) Bu kapsamda alternatif turizm çeşitleri arasında hobiye dayalı ilgi turizmi içerisinde değerlendirilen mağara turizmi, özellikle bu alana ilgi duyan ve aktif olarak bu sporu yapan insanların yoğun olarak tercih ettiği bir turizm şekli olarak ortaya çıkmıştır (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2012). Mağara turizminde spor yapmanın yanında, mağaraların doğal güzellikleri ve kendine özgü gizemi de turizm için potansiyel kaynaklar olarak kabul edilmiştir (Kim vd., 2008). Öte yandan, Albayrak (2013) ve Haberal (2015) mağara turizmini yine alternatif turizm kapsamında kırsal turizm başlığı altında değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda, ilk insanların yaşam alanı olarak kullanılmaları, sportif etkinlik ortamı yaratmaları, arkeolojik özelliklere sahip olmaları, çekici bir görünüme sahip olmaları ve sağlığa iyi gelebilme özellikleri nedeniyle mağaralar, turizm açısından büyük bir öneme sahip olmuştur (Albayrak, 2013; Novas vd., 2017). Mağaraların özellikle kırsal alanlarda ve dağlık bölgelerde bulunduğu göz önüne alındığında bu alanlarda yapılacak turizm faaliyetlerinin bölge için olumlu sonuçlar doğurması muhtemeldir (Kim vd., 2008). Buradan hareketle, Türkiye'nin çok sayıda mağara kaynağına sahip olmasından yola çıkarak yapılabilecek mağara turizmi çalışmalarında ne gibi yolların izlenebileceği ve ne gibi önlemlerin alınması gerektiğinin ortaya konulmasında büyük yarar görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırma, alternatif turizm faaliyetleri içerisinde mağara turizmini geliştirme düşüncesiyle hareket eden kuruluşlara önemli görülen ve dikkat edilmesi gereken hususların sunulması açısından önem arz etmektedir.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Alternatif turizm, kitle turizmine alternatif olarak gelişen turizm türlerini ele alan bir kavramdır. Albayrak'a (2013, s. 39) göre alternatif turizm şu şekilde ifade edilmiştir;

Bu güne kadar gerçekleştirilen turizm hareketleri ve faaliyetlerinin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak, turizme kaynak oluşturacak yeni ürünler üretmek için kıyı turizmine bir alternatif olarak geliştirilen, diğer taraftan ülkelerin turizme ilişkin kaynaklarını en üst düzeyde kullanarak elde ettiği gelirlerini maksimize etmeyi, uzun süreli programlarla turizmin sürdürülebilirliğini ve çevreyi korumayı hedefleyen, turistlerin farklı ihtiyaç, istek ve beklentilerini karşılama amacına hizmet eden turizm faaliyetlerini ifade etmektedir.

Weaver'a (1999) göre alternatif turizm, tamamen kitle turizmine zıt özelliklere sahip olan, bölgesel olarak kontrol edilebilen ve yerel mimariye uyan bir turizm çeşididir. Oral ve Başarır'a göre ise alternatif turizm, doğal kaynakları koruyarak kaliteli bir çevre oluşturmayı ve aynı zamanda alternatif turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği bölgede yaşayan yöre halkının turizm faaliyetleri kaynaklı ekonomik fayda elde etmelerini amaçlayan bir turizm çeşididir (Albayrak, 2011).

Çekiciliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlayan kitle turizmine karşı yeni turizm modellerinin geliştirilmesi fikrini doğuran alternatif turizm kavramı 1990'lı yıllarda ortaya çıkmıştır (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008). Alternatif turizm kavramının ortaya çıkmasını sağlayan temel etkenler; turizmin artan olumsuz çevresel etkilerinin fark edilmesi, farklı turistik aktiviteler arayan turist sayısındaki artış, ekonomik ve çevresel etkenlerin giderek önem kazanması, sürdürülebilir turizm anlayışının ortaya çıkması, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılmak istenmesi ve turizm pazarındaki genel eğilimlerin alternatif turizm çeşidine doğru kayması şeklinde sıralanabilir (Bulut, 2006; Kılıç ve Kurnaz, 2010).

Öztürk ve Yazıcıoğlu (2002), gelişmekte olan ülkelerin turizm pazarından aldıkları payı artırmanın ve ülke ekonomilerine katkıda bulunmalarının ancak sundukları turizm hizmetlerini ve çeşitlerini geliştirmelerine bağlı olduğunu öne sürmektedir. Türkiye açısından bakıldığında, kitle turizmi ve deniz, kum, güneş turizmi olarak ülkenin batı ve güneybatı kıyılarında yoğunlaşmış gibi görünse de TÜRSAB'ın 2005 yılında yaptığı araştırmada insanların Türkiye'ye seyahat amaçlarının değişiklik gösterdiği saptanmıştır. TÜRSAB'ın bu araştırmasında insanların alternatif turizm türlerine yönelik seyahat yapma eğiliminde artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Değişen seyahat amaçlarına paralel olarak ülkedeki bu ihtiyaçları karşılayacak kullanılabilir ve geliştirilmeye müsait alanların keşfedilmesi ve yeni yatırımların yapılması gerekliliği de beraberinde gelmektedir (Yeşiltaş ve Özgür, 2008).

Turizmin çeşitlendirilerek alternatif alanlara yönelme düşüncesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013 kapsamında da ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, Türkiye'nin sahip olduğu çok sayıda mağaranın da değerlendirilmesi gerektiği yönünde ifadeler yer almaktadır. Özellikle itibarıyla mağaralar bir karstik erime şekli olup, içinde farklı formlarda çok fazla karstik birikim şekli barındırmakta ve bunlar uzun zaman diliminde oluşmaktadır. Bu oluşum evreleri mağaraları turistler için daha gizemli bir hale getirmekte ve ilgilerini daha çok çekmektedir (Öcal ve Özcan, 2013). Bu bağlamda alternatif turizm örneklerinden olan ve turistik amaçlı bir şekil alan mağara ziyaretleri giderek artmış, son yüzyılda herkesin görmek istediği gizemli görünümlü mağaralar turistik aktiviteler için bir hedef haline gelmiş ve günümüzde turizm sektöründe önemli bir yere ulaşmıştır (Yücel, 2008).

Yeryüzü ile bağlantısı, gün ışığının ulaşamayacağı kadar derinliği olan ve en az bir insanın sığabileceği alana sahip yer altı boşlukları olarak tanımlayabileceğimiz mağaralar (Northup ve Lavoie, 2001), binlerce yılda oluşan eşsiz görsel zenginlikleriyle bugün Türkiye turizminde önemli bir öge durumuna gelmektedir. Macera ya da sportif amaç dışında gidilmesi pek düşünülmeyen mağaralar alternatif turizm amacıyla gündeme gelmiş ve günümüzde aktif turizm anlayışının öne çıkan türlerinden biri olma yolunda hızla ilerlemiştir (Ulusan, 2009). Turizm türlerinin geliştirilmesi kapsamında, Türkiye'de turizm hareketlerinin diğer bölgelere ve yılın diğer aylarına yaygınlaştırılması amacıyla son yıllarda mağara turizmi konusunda yapılan çalışmalar artış göstermektedir. Türkiye'de halen insan eli değmemiş binlerce mağaranın bulunması bu turizm türünün gelecekte daha fazla gelişeceğine işaret etmektedir (Kozak vd., 2010).

Türkiye'de mağara turizminin geçmişi 1950'lere dayanmaktadır. Turizm amaçlı olarak açılan ilk mağara; 1950 yılında Antalya'da açılmış olan Alanya Damlataş Mağarasıdır. Sonrasında 1965 yılında açılmış olan Burdur İnsuyu ve Silifke Narlıkuyu-Dilek Mağaraları da o dönemde turizme açılan ilk mağaralardandır (Yücel, 2008). Kültür ve Turizm Bakanlığı 2016 yılı verilerine göre Türkiye'de turizme açık 31, ekipmanlı normal ziyaretçilerin rehber eşliğinde ziyaret edebileceği 12 ve ekipmanlı profesyonel ziyaretçilerin girebileceği 7 olmak üzere toplam 50 mağara ziyarete açıktır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ayrıca, mağaraların turizme açılması hususunda bazı kriterlerin sağlanmasını gerekli görmektedir. Öncelikle mağaranın kendine has çekicilik özelliklerinin olması ve turizm açısından önem arz eden, turizme hizmet veren yerleşim merkezlerine yakın olması gerekmektedir. Öte yandan mağaraya ulaşımın kolay ve rahat sağlanabilir olması, mağara girişinin ve çevrenin ziyarete gelenlere hizmet vermeye uygun düzenlenme yapılmasına elverişli olması gerekmektedir. Bu kriterleri taşıdığı belirlenen mağaralar için gerekli raporlar hazırlandıktan ve proje uygulaması tamamlandıktan sonra mülkiyet hakkı saklı kalmak kaydıyla ilgili valilik tarafından mağara işletilmek üzere özel sektöre kiralanabilir ve böylece söz konusu mağara turizme kazandırılabilir (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2012). Mağaraların turizme açılmasında genel olarak geçmişten günümüze kadar uygulanmakta olan yaklaşımda; mağaranın girişine kadar asfalt yol yapılmakta, mağara ağzında giriş genişletilerek mağara içerisine yürüyüş yolları açılmakta ve gerekli düzenlemeler ile aydınlatma yapılmaktadır. Bu yaklaşım, gelişmiş ülkelerde yerini korumacı speleo-turizm

yaklaşımına bırakmaya başlamıştır. Bu yaklaşımda, mağara bulunduğu şekilde bakir halde bırakılmaktadır. Mağaranın etkilenmeyeceği bir uzaklıkta ziyaretçi merkezi inşa edilmekte ve bu merkezde ziyaretçilere baret, hazne takımı, tulum, bot, çelik merdiven gibi mağaracı ekipmanlarını kiralama imkânı sunulmaktadır. Gerekli malzemeleri temin eden ziyaretçiler mağarayı alan kılavuzu eşliğinde gezmektedir (Yücel, 2008).

Günümüzde mağaralarla ilgili etkinlikler “Uluslararası Mağaracılar Birliği” (*UIS: International Union of Speleology*) ve “Uluslararası Turizme Açık Mağaralar Birliği” (*ISCA: International Show Caves Association*) örgütleri tarafından denetim altına alınmaya çalışılmaktadır. 1965 yılında kurulan UIS ile tüm dünyadaki mağaracılar bir birlik altında toplanmışlardır. Bu birlik bünyesinde yaklaşık 60 ülke temsil edilmektedir. Şu anda UIS bünyesinde Türkiye’yi, Mağara Araştırma Derneği temsil etmektedir (Yücel, 2008). UIS mağaraların tamamen profesyonelce araştırma yapma ve sportif amaçlı kullanıma açılması gerektiğini ve mağaraların doğal dengesinin hiçbir şekilde bozulmaması gerektiğini savunmaktadır. ISCA ise mağaraların modern yöntemlerle daha geniş kullanımlı bir şekilde yaygınlaştırılmasını yani mağara turizminin geliştirilmesini savunmaktadır. Bu iki birlik 2002 yılında birbirlerinin çalışmalarını destekleyeceklerine ilişkin bir protokol imzalamıştır. Bu protokole; tanınmış mağaralara sahip olanların, mağara işletenlerin ve işletmeye açmak isteyenlerin uluslararası organizasyonda bir çatı altında toplanması, tüm mağaraların korunmasının teşvik edilmesi ile mağaraların varlığının devamının sağlanması, insanların mağaralara ilgisinin artırılması, mağara yöneticileri arasındaki dostluk ruhunun geliştirilmesi ve ISCA’nın faaliyetlerini UIS ile işbirliği kapsamında sürdürmesi kararları alınmıştır.

1.2. Mağara Turizmine İlişkin Alanyazın Taraması

Alanyazında mağaracılık ve turizm ilişkisini inceleyen çalışmaların farklı bakış açılarıyla değerlendirildikleri görülmektedir. Bu çalışmalar yoğunluklu olarak; belirli bir mağaranın ya da mağara bölgesinin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi (Özdemir, 2005; Ceylan ve Demirkaya, 2006; Ballesteros ve Ramirez, 2007; Ceylan, 2007; Russell ve Maclean, 2008; Sever, 2008; Yeşil vd., 2008; Karadeniz vd., 2009; Knežević ve Žiković, 2011; Spalević ve Igračev, 2011; Zaman vd., 2011; Arpacı vd., 2012; Öcal, 2012; Akdağ, 2013; Öcal ve Özkan, 2013; Özşahin ve Kaymaz, 2014; Rindam, 2014; Kaya vd., 2015; Bekdemir ve Sezer, 2016) turizmde kullanılan mağaraların nasıl etkilendiklerinin ve ne gibi önlemlerin alınması gerektiğinin araştırılması (Cigna, 1993; Pulido-Bosch vd., 1997; Baker ve Genty, 1998; Linhua vd., 2000; Pavlovich, 2003; Mulec ve Kubešova, 2010; Pingbin vd., 2012; Gabrovsek vd., 2014; Mulec, 2014; Faille vd., 2015; Novas vd., 2017) turistik amaçla kullanılan mağaraların taşıma kapasitelerinin değerlendirilmesi (Doorne, 2000; Šebela ve Turk, 2014; Lobo, 2015) mağaraların turistik destinasyonlarda bir ürün haline dönüştürülmesinin incelenmesi (Wanhill, 2000; Bekdemir vd., 2004; Bočić vd., 2006), turizm amaçlı kullanılan mağaraların korunması (Duval, 2006; Lobo ve Moretti, 2009) konuları üzerinde gerçekleştirildiği görülmektedir.

Cigna (1993), yaptığı araştırmada İtalya’da turistik amaçla kullanılan iki mağaranın yıl boyunca maruz kaldığı etkileri incelemiştir. Cigna yıl içinde mağaraların sel baskını gibi doğal olaylar sonucunda bir takım tahribatlar yaşadığını ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada, mağaralara yıl boyunca yapılan ziyaretçi sayıları doğrultusunda oluşan karbondioksit salınımı, mağara içindeki nem ve ısı oranının değişimi, ışıklandırmanın etki düzeyi incelenmiştir. Sonuç olarak mağaraların taşıma kapasitelerinin, dayanıklılık seviyesinin, tahribat oranlarının değişkenlik gösterdiği; bu değerlerin mağaranın turizme açılmadan önce belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Belirlenen bu değerler doğrultusunda yıllık ziyaret dönemlerinin sayılarının bir program dahilinde oluşturulması ve uygulanması gerekliliği belirtilmiştir.

Turistik amaçlı kullanılan mağaralara insanların nasıl etki ettiğini araştıran bir diğer araştırma ise Pulido-Bosch ve diğerleri (1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. Turistik olarak

değerlendirilen İspanya'daki Mucize Mağara'sındaki değişiklikleri gözleyen araştırmacılar; mağara içindeki hava, nemlilik, sıcaklık, karbondioksit salınımı değerlerini, canlıların yaşayışlarını ve mağara iç yapısının değişimini incelemiştir. Araştırma sonucunda, mağara turistlerinin en büyük etkiyi ortam sıcaklığını artırarak yaptıkları belirtilmiştir. Burada üzerinde durulan konu mağara içi sıcaklığının mevsimsel olarak değişkenlik göstermesinin yanında günlük olarak da değişkenlik gösterdiği'dir. Dolayısıyla, sıcaklığın yüksek olduğu mevsimlerde ve özellikle saatlerde ziyaretçi sayısının en düşük düzeye düşürülmesinin hatta gerekli görüldüğü zamanlarda mağaranın ziyarete geçici olarak kapatılması gerektiği önerilmektedir. Araştırmada ayrıca gerek ısının gerekse de karbondioksit oranının aşırı yükselmemesi amacıyla bir havalandırma sisteminin oluşturulması da önerilmektedir.

Duval (2006) çalışmasında farklı olarak mağaraların turizmde değerlendirilirken politik açıdan ne gibi çalışmaların yapıldığını incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda Duval, yoğunluklu olarak mağara bölgelerine sahip olan Fransa ve Slovenya'nın yürüttüğü çalışmaları incelemiştir. Yapılan inceleme ve karşılaştırma sonucunda Slovenya'nın mağaraların korunmasına yönelik ciddi kurallar uyguladığı, sıkı bir denetim gerçekleştirdiği, mağara ziyaretlerinin kapasitelerinin altında tutulduğu bu sayede mağaralara verilen tahribatın en düşük seviyeye çekildiği belirtilmiştir. Mağaraların denetlenmesinin de ciddi bir şekilde yapıldığı Slovenya'da mağaralar durumlarına göre; ziyaretçiye açık, kısmen ziyaretçiye açık ve sadece bilim insanların girebildiği şeklinde üç gruba ayrılmıştır. Ayrıca Slovenya mağara alanlarının korunması için yasal düzenlemeler ve koruma politikaları geliştirmiştir. Fransa ise bu konuda etkin bir sistem geliştirememekle birlikte mevcut mağaraların denetimi konusunda da serbest bir anlayış sergilediği belirtilmektedir. Dolayısıyla Fransa'da gerek bilimsel açıdan gerekse de yasal düzlemde mağaralara yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Şebela ve Turk (2014) mağaraların turizmde sürdürülebilirlik ekseninde kullanılabilmesi amacıyla Slovenya'da yer alan Predjama Mağarası'nı ziyaretçi hareketleri ile birlikte mağarada gerçekleşen değişimleri incelemiştir. Araştırma kapsamında benzerlerinde olduğu gibi mağaranın günlük ziyaretçi sayıları ile ısı, nem ve canlı yaşamı incelemeye alınmıştır. Sonuç olarak mağaranın taşıma kapasitesinin aşıldığı, bu nedenle yıl içindeki ziyaretçi sayısının azaltılması gerektiği vurgulanmıştır. Mağara içinde yer alan ışıklandırma, yürüyüş yolu gibi sonradan yapılan eklentilerin doğal alanı gözeterek tekrar restore edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Araştırma sayesinde ileri sürülen bu önermeler ilgililerce uygulanmış ve sürdürülebilirlik adına mağarada somut adımlar atılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma, temel araştırmalar kapsamında açıklayıcı düzeyde tasarlanmıştır. Bu tür araştırmalar şu şekilde ifade edilmektedir.

Varlığı hissedilen bir problemin gerçekten ne olduğu ve hangi değişkenlerin etkisinde olduğu, durumu aydınlatmak için en uygun yaklaşımların neler olabileceği ana çizgilerle belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2014, s. 24).

Bu tanım ışığında, böyle bir araştırma için nitel veri toplama yönteminin daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Nitel veri toplanan araştırmalarda, en düşük örnek büyüklüğünün 15 olması gerekmektedir (Mason, 2010, s. 13).

Bu bağlamda hem aktif mağara sporcusu hem de mağara sporu ile ilgili faaliyet gösteren bir kurumun yönetiminde bulunan 19 kişiye yarı yapılandırılmış soru formu gönderilmiştir. Bu formda yer alan sorular araştırmacılar tarafından alan yazına bağlı kalınarak oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında katılımcılara, 2015 yılı Ekim-Aralık ayları içerisinde mağara sporu ve mağara turizmi ile ilgili yazılı olarak aşağıdaki üç soru yöneltilmiştir.

- Mağara sporunu nasıl tanımlıyorsunuz?
- Mağara sporuna elverişli yerler sizce nasıl korunmalıdır?
- Sizce bir mağara, turizme açılırken nelere dikkat edilmelidir?

Sorulara alınan yanıtlar, nitel veri analiz tekniklerinden biri olan içerik analizine tabi tutulmuştur.

İçerik analizi, yazılı veya sözlü bir şekilde toplanan verilerin kodlanarak sayısallaştırılması, sonrasında kavramsallaştırılması, ortaya çıkan bu kavramlara göre tutarlı bir şekilde düzenlenerek veriyi açıklayan kategorilerin belirlenmesi sürecidir (Balci, 2011, s. 229; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259).

Yapılan içerik analizinde kodlar, alan yazından yararlanılarak hazırlanmış olup, daha sonra bu kodlar üst kategorilerde birleştirilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Türkiye'deki mağara sporunun gelişebilmesi ve belirli bir sistem dahilinde yapılması, sonrasında da kontrollü bir şekilde turizmde değerlendirilmesi amacıyla bu sporu profesyonel bir şekilde yapan insanların görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, araştırma sonucunda elde edilen görüşler anlamlı boyutlar altında birleştirilerek, hangi yollar izlenerek mağaraların turizm kapsamında değerlendirilebileceği yönünde öneriler geliştirmeyi de amaçlamaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

3.2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Türkiye'de mağara sporu ile profesyonel açıdan ilgili olan federasyonlar, dernekler ve birliklerde, gerek bu kurumların yönetiminde bulunan gerekse de mağara sporunu aktif ve profesyonel bir şekilde yapan kişiler araştırmanın çalışma grubunu oluşturulmaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan görüşme formu belirtilen özelliklere sahip 52 kişiye ulaştırılmış 19 kişiden dönüş sağlanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı ve mağara sporunu tanımlayıcı ifadeleri Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun erkek, orta yaş grubunda yer aldığı, yüksek eğitim düzeyinde ve en az 2 yıldır bu spor ile ilgilendikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Mağara Sporunu Tanımlayıcı İfadeleri

Görüşme Numarası	Cinsiyet	Yaş	Deneyim	Meslek	Tehlikeli	Eğlenceli	Heyecanlı	Keşfetme arzusu	Sosyalite	Doğal ortam	Takım dayanışması	Macera barındıran	Mücadele isteyen	Dayanıklılık gerektiren	Dikkat gerektiren	Bilgi gerektiren	Σ
G1	E	31	5	Mühendis	X	X	X	X	X								5
G2	E	52	33	Doktor				X		X	X	X	X				5
G3	E	39	21	Mühendis	X		X	X		X	X	X		X			7
G4	E	50	29	Doktor				X			X			X	X		4
G5	K	30	11	Akademisyen							X			X	X	X	4
G6	E	48	26	Mühendis			X	X									2
G7	E	45	21	Mühendis				X			X			X		X	4
G8	E	25	7	Mühendis				X			X						2
G9	E	36	18	Memur				X						X			2
G10	K	34	4	Akademisyen				X	X	X	X						4
G11	E	28	7	Akademisyen	X		X	X	X		X		X	X			7
G12	E	18	2	Öğrenci		X		X								X	3
G13	E	36	9	Öğretmen				X	X	X							3
G14	E	52	33	Böl. Çevre Yön.				X			X						2
G15	E	25	7	Mühendis			X	X	X	X							4
G16	E	24	5	Mühendis				X									1
G17	K	22	2	Öğrenci				X		X							2
G18	E	25	3	Öğrenci	X			X	X	X	X		X			X	7
G19	E	52	18	Mali Müşavir	X		X				X		X	X		X	6
Σ					5	2	6	17	6	7	11	2	4	7	2	5	74
%					6,7	2,7	8,1	23,0	8,1	9,5	14,9	2,7	5,4	9,5	2,7	6,7	100

Tabloda ayrıca, katılımcıların mağara sporunu nasıl tanımladıklarına yönelik ifadelerinden türetilen kodlar yer almaktadır. Tespit edilen kodlar (ifadeler, görüşler) arasında “keşfetme arzusu” ve “takım dayanışması” ifadeleri, daha çok paylaşılan veya düşünülen görüş olmaktadır. En az belirtilen görüş ise “eğlenceli”, “macera” ve “dikkat gerektiren” şeklinde tespit edilmektedir. Bu noktadan hareketle, Tablo 1’de yer alan görüşler, anlamlı bütünler oluşturacak şekilde üst kategorilerde birleştirilerek Tablo 2’de sunulmuştur. Kategoriler şu şekilde isimlendirilmiştir.

Tablo 2: Mağara Sporunu Tanımlayıcı Katılımcı İfadelerinin Kategorilere Ayrıştırılması

Mağara Sporuna	Kullanılan İfadeler	Σ _i	Σ _i (74)	%	% (100,0)
(1) Ekstrem (Aşırı Uç) Bir Spor	(1.1) Dayanıklılık gerektiren	7	28	9,5	37,8
	(1.2) Heyecanlı	6		8,1	
	(1.3) Tehlikeli	5		6,7	
	(1.4) Mücadele isteyen	4		5,4	
	(1.5) Eğlenceli	2		2,7	
	(1.6) Macera barındıran	2		2,7	
	(1.7) Dikkat gerektiren	2		2,7	
(2) Etkileşimli Bir Spor	(2.1) Takım dayanışması	11	24	14,9	32,5
	(2.2) Doğal ortam	7		9,5	
	(2.3) Sosyalite	6		8,1	
(3) Merak ve Öğrenmeye Dayalı Bir Spor	(3.1) Keşfetme arzusu	17	18	23,0	29,7
	(3.2) Bilgi gerektiren	5		6,7	

Katılımcılar mağara sporunu tanımlarken verdikleri yanıtların % 37,8’ini ekstrem (aşırı, uç) bir spor olarak değerlendirildiği yönündedir. Bu boyutun en yüksek frekans değerine sahip olan dayanıklılık ve heyecanlı tanımlamaları ile ilgili 11 numaralı katılımcı ifadesi şu şekildedir;

...Koşullar gereği bazen çok soğuk bölgelerde, çoğu zaman sırsıklam, bazı mağaraların yapısı gereği çok yorularak ve zorlanarak yapılmakta. İlk defa girdiğiniz mağaralarda, mağaraların yapısından dolayı bir sonraki adımda ne ile karşılaşacağınızı bilmemek, bunun verdiği heyecan hiçbir şey ile değişilemez...

Diğer bir boyut olan etkileşimli bir spor hakkında 10 numaralı katılımcının ifadesi ise şöyledir;

...Takım halinde yapılan bireyler arası iletişim ve koordinasyon temeline dayanan bir spordur. Amaç mağaraların haritalanması, araştırılması ve güzelliklerin görülmesidir. Doğaya uyum esastır...

Merak ve öğrenmeye dayalı bir spor boyutu hakkında 7 numaralı katılımcı, şunları ifade etmiştir;

...teknik beceri ve bilgi gerektiren, aynı zamanda yeni yerler keşfetme isteğiniz tatmin edebilen bir spordur...

Katılımcı ifadelerinden alınan yanıtlar doğrultusunda oluşturulan kodlar ve ortaya çıkan boyutlar neticesinde mağara sporunun temelinde keşfetme arzusunun yattığını ve tam bir ekip dayanışması gerektirdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bu spor, tamamıyla dayanıklılık gerektirirken içerisinde yoğun bir heyecan ve biraz da tehlikeyi barındırmaktadır.

Tablo 3: Mağara Sporuna Elverişli Yerlerin Korunmasına Yönelik Katılımcı İfadeleri

Görüşmeci Numarası	Sporcunun bilgilendirilmesi	Bölge insanının bilgilendirilmesi	Rehber eşliğinde ya da mağara birliklerine üye olarak katılarak bu	Uygun ekipman kullanımı	Fiziki yapının değiştirilmemesi	Denetleme	Doğal yapının bozulmaması	Güvenlik önlemleri	Bilgilendirme ve yönlendirme	Uzman birimlerden görüş alınması	Koruma alanı ilan edilmesi	Σ
G1	X		X									2
G2	X	X	X	X	X	X	X	X				8
G3	X	X				X						3
G4	X								X			2
G5	X				X		X		X	X		5
G6						X						1
G7					X	X	X	X	X	X		6
G8		X			X		X	X		X	X	6
G9		X				X			X			3
G10			X									1
G11		X			X	X	X	X		X		6
G12		X										1
G13					X		X					2
G14				X		X		X			X	4
G15	X		X									2
G16			X		X							2
G17	X	X	X				X					4
G18	X	X					X					3
G19		X			X	X	X	X		X	X	7
Σ	8	9	6	2	8	8	9	6	4	5	3	68
%	11,8	13,2	8,8	2,9	11,8	11,8	13,2	8,8	5,9	7,4	4,4	100

Araştırmada ayrıca, mağara sporuna elverişli yerlerin korunmasına yönelik katılımcıların görüşleri de öğrenilmek istenmiştir. Bu doğrultuda alınan yanıtlardan üretilen kodlar, Tablo 4'te yer almaktadır. Katılımcılara göre mağaraların korunmasında bölge insanının bilgilendirilmesi ve mağara doğal yapısının bozulmaması yönünde çalışmaların yapılması en önemli unsurlar

olarak görülmektedir. Elde edilen en düşük frekanslar ise mağaralara uygun ekipman ile girilmesi ve bölgenin koruma alanı ilan edilmesi şeklindedir.

Tablo 3'te yer alan 11 ifade, birbirine anlam ve ilgi bakımından 4 kategori altında bir araya getirilerek Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Mağara Sporuna Elverişli Yerlerin Korunmasına Yönelik Katılımcı İfadelerinin Kategorilere Ayrıştırılması

Turizmin Etkileri	Kullanılan İfadeler	Σ_i	Σ_i (68)	%	% (100,0)
(1) Devletin Sorumlulukları	(1.1) Denetleme	8	27	11,8	38,3
	(1.2) Güvenlik önlemleri	6		8,8	
	(1.3) Uzman birimlerden görüş alınması	5		7,4	
	(1.4) Bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları	4		5,9	
	(1.5) Koruma alanı ilan edilmesi	3		4,4	
(2) Dokunun Korunması	(2.1) Doğal yapının bozulmaması	9	17	13,2	25,0
	(2.2) Fiziki yapının değiştirilmemesi	8		11,8	
(3) Eğitim	(3.1) Bölge insanının bilgilendirilmesi	9	17	13,2	25,0
	(3.2) Sporunun bilgilendirilmesi	8		11,8	
(4) Birliklerin Sorumlulukları	(4.1) Rehber eşliğinde ya da mağara birliklerine katılarak bu sporun yapılması	6	8	8,8	11,7
	(4.2) Uygun ekipman kullanımı	2		2,9	

Katılımcılar mağaraların korunması yönünde en büyük sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtmişlerdir. Mağaraların ve buldukları bölgelerin gerekli görüldüğü takdirde koruma altına alınması, her türlü tahribatın önlenmesi adına güvenlik önlemlerinin alınması, mağaralara girecek kişilerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi devletin üstlenmesi gereken sorumluluklar olarak belirtilmiştir. Tabi bu işlemlerin yapılmasında konu ile ilgili uzmanlardan destek alınması gerektiği de vurgulanmıştır.

Boyutlarla ilgili katılımcı ifadeleri incelendiğinde devletin yerine getirmesi gereken sorumluluklar ile ilgili 8 numaralı katılımcı ifadesi şu şekildedir;

...Mağaralara hukuki düzlemde anlam kazandırmak adına (bölgenin milli park ilan edilmesi gibi) çalışma yapılmalıdır... Ayrıca mağaralar periyodik denetlenerek gerekli güvenlik önlemleri alınmalıdır...

Katılımcılar ayrıca doğal dokunun korunmasına yönelik değerlendirmelerde de bulunmuşlardır. Bununla ilgili olarak 5 numaralı katılımcı ifadeleri şu şekildedir;

...mağaraların olduğu gibi korunması ve zarar verilmemesi gereklidir... Mağaralara girilen yerlerde jeolojik veya biyolojik açıdan önceden incelenmiş olması önemli bir unsurdur. Hem diğer canlıları rahatsız etmemek hem de bilinçsizce yapılacak inşalara meyil vermemek açısından önemlidir...

Katılımcıların %25'inin değindiği eğitim boyutu ile ilgili 17 numaralı katılımcı şunları belirtmiştir;

...Mağara sporunu yapacak kişilerin zaten bunun bilincinde olması gerektiğine inanıyorum... ancak bu işle ilgilenmeyen insanları bilinçlendirmek, oluşumların çok uzun yıllarda oluştuğunu, bunların eşi bulunmaz bir miras olduğunu, orada yaşayan canlıların evine misafir olarak gittiğimizi ve onların doğal yaşam alanını bozmamız gerektiğini aşlamamız gerekir...

Birliklerin sorumlulukları boyutu ile alakalı 2 numaralı katılımcı ifadesi ise şu şekildedir;

...Mağaralardaki aktivitelerin en az zarar verecek şekilde, rehberler gözetimi ve kontrolünde, temel mağaracı donanımları ile gerçekleştirilmesinin sağlanması ve de mağaralara hiçbir şekilde mağara dokusuna ait olmayan bir malzeme ile inşaat vb. kalıcı dökeme yapılmamasıdır...

Katılımcılar öte yandan, mağaraların içinde yer alan doğal yapının korunması ve bölge insanının yanında mağara sporcularının da bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Son olarak katılımcılar mağara birliklerinin de bu varlıkların korunmasında sorumluluklarının bulunduğunu belirtmişlerdir. Bunun birliklerin özellikle mağaralara rehberli ziyaretlerin yapılması, bu sporun birliklere üye olunarak gerçekleştirilmesi ve sporcuların uygun ekipmanlarla mağaralara girmeleri yönünde sorumluluklarının olduğunu ve bu doğrultuda çalışmalar gerçekleştirmeleri gerektiğini vurgulamışlardır.

Katılımcılara yöneltilen “Sizce bir mağara turizme açılırken nelere dikkat edilmelidir?” sorusuna alınan yanıtlara ilişkin elde edilen kodlar, Tablo 5’te gösterilmektedir. Katılımcıların görüşlerine göre, mağaraların turizme açılırken hangi hususlara dikkat edilmesine yönelik en önemli ifadelerin mağara içinde kalıcı malzeme inşa edilmemesi, sabit bir şekilde ve zarar verecek ölçüde aydınlatmaya gidilmemesi ve mağara yapısının uzmanlar tarafından analiz edilmesi yönünde olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Mağaraların Turizmde Değerlendirilmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara Yönelik Katılımcı İfadeleri

Görüşmeci Numarası	Sabit ve yüksek aydınlatma kullanılmaması	Mağara içinde kalıcı malzeme inşa edilmemeli	Sadece belirli mağaraların açılması	Ekipmanlı katılım	Mağara girişinde bilgilendirme	Mağara dışında kalıcı malzeme inşa	Taşıma kapasitesinin aşılması	Mağaranın karakteristik yapısının uzmanlar tarafından analizi	Ziyaretler gruplar halinde yapılmalı	Ziyaretler rehber eşliğinde yapılmalı	Yüksek ses	Σ
G1	X	X						X				3
G2		X								X		2
G3	X	X	X	X	X	X						6
G4	X	X	X	X	X			X		X		7
G5		X		X								2
G6	X	X					X					3
G7		X						X				2
G8	X	X						X				3
G9	X	X	X				X	X	X	X		7
G10		X							X	X		3
G11	X	X	X			X		X	X	X		7
G12		X				X						2
G13	X	X		X			X	X			X	6
G14	X	X	X	X		X	X	X			X	8
G15	X	X						X				3
G16		X						X				2
G17	X	X						X				3
G18	X	X	X	X	X			X				6
G19		X										1
Σ	12	19	6	6	3	4	4	12	3	5	2	76
%	15,8	25,0	7,9	7,9	3,9	5,3	5,3	15,8	3,9	6,6	2,6	100,0

Mağaraların turizme açılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği yönünde elde edilen katılımcı ifadeleri süreç içerisinde yapılmaması ve yapılması gerekenler şeklinde iki başlık altında bir araya getirilerek Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Mağaraların Turizmde Değerlendirilmesinde Dikkat Edilecek Hususlara Yönelik Katılımcı İfadelerinin Kategorilere Ayrıştırılması

Turizmin Etkileri	Kullanılan İfadeler	Σ_i	Σ_i (76)	%	% (100,0)
(1) Yapılmaması Gerekenler	(1.1) Mağara içinde kalıcı malzeme inşa edilmemeli	19	41	25,0	54
	(1.2) Sabit ve yüksek aydınlatma kullanılmaması	12		15,8	
	(1.3) Mağara dışında kalıcı malzeme inşa edilmemeli	4		5,3	
	(1.4) Taşıma kapasitesinin aşılmaması	4		5,3	
	(1.5) Yüksek ses	2		2,6	
(2) Yapılması Gerekenler	(2.1) Mağaranın karakteristik yapısının uzmanlar tarafından analizi	12	35	15,8	46
	(2.2) Sadece belirli mağaraların açılması	6		7,9	
	(2.3) Ekipmanlı katılım	6		7,9	
	(2.4) Ziyaretler rehber eşliğinde yapılmalı	5		6,6	
	(2.5) Ziyaretler gruplar halinde yapılmalı	3		3,9	
	(2.6) Mağara girişinde bilgilendirme yapılmalı	3		3,9	

Katılımcıların hepsi mağaraların içerisinde kalıcı herhangi bir inşaatın yapılmaması yönünde hemfikir iken, çoğunluğu ise mağaralara yerleştirilen aydınlatma sistemlerinin yüksek ışık vererek içyapıya zarar verdiklerini ve bu sistemlerin sabit olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu yönde 6 numaralı katılımcı şunları ifade etmiştir;

...zorunlu olmadıkça doğal olmayan beton türevi ürünler, bir anda içeriye kapasite fazlası ziyaretçi alımı, atmosferik koşulları bozacak hafriyat, yanlış aydınlatma kullanımı yapılmaması gerekenler arasındadır...

Katılımcılar eğer bir mağara turizmde değerlendirilmek isteniyorsa mağara yapısının uzmanlar tarafından analiz edilerek değerlendirilmesini, bütün mağaraları açmaktansa turizm açısından en uygunlarının belirlenerek bu doğrultuda çalışılması, yapılacak ziyaretlerin gruplar halinde ve rehberler eşliğinde gerekli ekipmanlarla gerçekleştirilmesi ve mağara girişlerinde bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Ortaya konan bu hususlara ilişkin 9 numaralı katılımcı ifadesi şu şekildedir;

...mağara büyüklüğüne göre içerideki ziyaretçi sayısı sınırlandırılarak, dar mağaralarda bir rehber eşliğinde küçük gruplar halinde gezdirilmelidir. Ayrıca turizme açılan her mağaranın biyolojik yapısı ve doğal güzellikleri uzmanlar tarafından analiz edilerek gerektiğinde belirli mağaraların bir kısmının turizme açılması ve geri kalan kısmının sadece mağaracılar tarafından girilmesine olanak sağlanmalı...

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Türkiye sahip olduğu coğrafik yapısından dolayı zengin yer altı kaynaklarına sahiptir. Dünyadaki birçok ülkeye nazaran daha fazla mağaraya sahip olan Türkiye’de yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır. Turizm açısından değerlendirildiğinde bu mağaralar, önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışmaları arasında; turizmi çeşitlendirmek ve böylece turizmin yalnızca kıyı kesiminde değil, iç bölgelere de yayılmasını sağlamak ve bu bölgelerimizde de kalkınmayı hedeflemek yer almaktadır. Türkiye’de 30’un üzerinde mağara turizme açılmış olup, bunların dışında yalnızca uygun ekipman sağlanarak rehber eşliğinde girilebilecek özel ilgi gruplarına yönelik birçok mağara bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015) tarafından, mağara turizmi bakımından doğal ve kültürel değerlerin koruma ve kullanma dengesi içerisinde turizme kazandırılması amacıyla başlatılmış yeni projeler bulunmaktadır. Oluşumları milyonlarca yıl süren bu doğal değerler tekrar ve kısa sürede yerine gelemeyeceğinden öncelikle korunması gerektiğinin bilincinde olarak, turizme açarken ekolojik

dengesinin bozulmaması amacıyla mağara içinde ve dışında yapılacak düzenlemelerin uygun projeler kapsamında yapılmasına özellikle dikkat edilmelidir. Ancak mağaralar konusunda henüz yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu doğrultuda yapılan bu çalışmanın ve bundan sonra yapılacak çalışmaların önemle sürdürülmesi gerektiği düşünülmektedir. Konuyla ilgili yapılan destekleyici alan araştırmaları ve çalışmaları bu konuda mağara turizminin gelişimine doğrudan ve olumlu bir şekilde etki yapacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Çalışmada ilk olarak katılımcıların mağara sporunu nasıl tanımladıklarına yönelik soru yöneltilmiş ve katılımcı yanıtlarına uygulanan içerik analizi sonucunda verilen yanıtlar kategorileştirilmiştir. Buna göre; mağara sporu etkileşimli, merak ve öğrenmeye dayalı ve aşırılık içeren bir spor olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla mağara sporu yapan kişilerin çok farklı beklenti içerisinde oldukları, bu sporun onlara farklı ilgi alanlarını da tatmin etmelerine imkân sağladığını ve sporu yapan kişilerin çok çeşitli alanlarla ilgili oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim katılımcıların mesleklerine bakıldığında; mühendis, doktor, akademisyen, memur, öğrenci, öğretmen gibi iyi eğitilmiş meslekler ve benzeri çeşitliliğe sahip olması bu görüşü doğrulamaktadır.

Mağara sporunda, birçok disiplini aynı anda kullanmak ve uygulamak gerektiği için bu durumun kişinin farklı yönlerden gelişimine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mağaracılığın birkaç spor dalının bileşiminden oluştuğu görülmektedir. Verilen yanıtlar doğrultusunda mağaracılığın; her yaşta sporunun kondisyonuna, bilgi ve tecrübesine göre yapabileceği, doğayla iç içe olmayı, keşfedilmemiş noktalara ilk kez adım atmanın heyecanını, dost ve sıcak bir ortamda hep beraber bir amaç için çalışmanın zevkini, sporu ve bilimsel merakı bir araya getiren bileşik bir etkinlik olduğu söylenebilir. Mağarayı çekici kılan bilinmezliğin yarattığı merak duygusu ve keşfetme arzusu bu sporun yapılmasında en büyük etken olduğu söylenebilir. Katılımcıların bu sporu tanımlarken dahi içlerinde hissedilir şekilde bir heyecan duydukları görülmüştür.

Çalışmada mağara sporuna elverişli yerlerin korunmasına yönelik katılımcıların görüşleri de öğrenilmek istenmiştir. Katılımcılar bu hususta, en büyük sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçtan hareketle yetkili kamu birimlerinin mağaraları koruma adına bir takım önlemler geliştirmesi ve çalışmalar gerçekleştirmesi gerekmektedir. Özellikle define arayanların mağaraları tahrip ettikleri, mağaraların bölge halkı tarafından bilinçsiz bir şekilde kullanıldığı ve mağaraların gerekli analizler yapılmadan ve önlemler alınmadan turizmde değerlendirilmek istendiği görülmektedir. Bu yönde ilgili kamu birimlerinin ve kolluk kuvvetlerinin denetimlerini sıklaştırması gerekmektedir. Ayrıca, mağaralara girmek isteyen insanlara yönelik gerekli bilgilendirme ve eğitim çalışmalarının yürütülmesi de devletin sorumlulukları arasında değerlendirilmiştir.

Uzun yıllar içerisinde meydana gelmiş, eşi bulunmaz bir miras olan mağaralarda yaşayan canlıları ve onların yaşam alanlarını korumak, yapılabilecek geri dönüşü olmayan hataların önüne geçmek açısından katılımcılar tarafından eğitimin önemini altı çizilmiştir. Bu durum, mağaralara girişlerin bu konuda eğitim almış kişiler tarafından gerçekleştirilmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Mağaralara girmek isteyen ancak eğitim almamış kişilerin ise uzmanlar tarafından bilgilendirilerek rehberler eşliğinde girişlerini gerçekleştirmelidirler. Bu tür bir eğitim ve rehberlik programı için mağaracılık ile ilgili resmi organizasyonlara büyük görev düşmektedir. Mağaraların bulunduğu yerlerdeki bölge halkının da bilinçlendirilmesi yine bu kapsamda yapılması gereken eğitim çalışmaları arasında yer almalıdır. Bu bağlamda, mağaralar hakkında bilgilendirme ve eğitim konularında üniversitelerin ilgili birimlerinin de desteği alınabilir. Mağara girişlerine birçok ülkede olduğu gibi söz konusu mağaranın detaylı haritası ve bilgilendirici yazıların konulması da bir diğer çalışma olarak önerilebilir.

Mağaralara en çok definciler tarafından zarar verildiği birçok kişi tarafından belirtilmiştir. Bu hususta çeşitli çalışmaların yürütülmesi ve etkili önlemlerin alınması

gerekmektedir. Gerekli güvenlik önlemlerinin alınması yönünde kolluk kuvvetlerinin o bölgelerde görevlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında mağaraların periyodik olarak denetlenmesi, herhangi bir zarar verenlerin hakkında kanuni yaptırımların uygulanarak gerekli cezanın verilmesi gerekmektedir.

Mağaraların turistik ürün olarak değerlendirilmesi açısından katılımcılar oldukça temkinli görüşler ortaya koymuşlardır. Elde edilen görüşler ve yapılan içerik analizi sonucunda tüm mağaraların bu yönde değerlendirilmemesi fikri ortaya çıkmıştır. Devletin ilgili kurumlarının öncelikle mağaranın yapı olarak insanlara açılıp açılmayacağına uzman tetkik ve analizleri sonucunda belirlenmesi gerektiğidir. Bu doğrultuda, mağara çeşitliliği açısından bölgelere göre değerlendirilecek mağaraların saptanması gerekmektedir. Saptanan mağaranın ise yalnızca bir bölümünün normal ziyaretçi kullanımına; kalan bölümlerinin ise profesyonel mağara sporcularının ulaşabileceği şekilde sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, böyle bir sistemin işleyiş kazandırılması için kamu birimlerinin mağaracılık ile ilgili organizasyonlar ile işbirliğine girmesi ve koordinasyonun sağlanması gerekmektedir.

4.1. Sınırlılıklar

Her araştırmada olduğu gibi, bu araştırmanın da bir takım sınırlılıkları vardır. İlk olarak, görüşleri alınan mağara sporcularının sayısı her ne kadar böyle bir araştırma için yeterli kabul edilse de daha çok kişiye ulaşılması daha güçlü değerlendirmelerde bulunulmasını sağlayabilirdi. Bir diğer kısıt ise nitel veri toplama yönteminin tercih edilmesidir. Bu durum araştırma sonuçlarını evrene genelleme açısından sınırlandırmaktadır. İlerde bu konu ile ilgili yapılacak çalışmalarda nicel veriler toplanarak daha genellenebilir sonuçlara ulaşılabilir. Araştırmada, mağaraların turizme açılması yönünde sadece profesyonel mağara sporcularının değerlendirmeleri göz önünde bulundurulmuştur. Benzer araştırmalar konu ile ilgili olan diğer gruplara (speoloji uzmanları, turizm otoriteleri, yerel halk gibi) yönelik gerçekleştirilebilir.

5. KAYNAKLAR

- Akdağ G. (2013) Bir ekoturizm aktivitesi olarak mağara turizmi: Mersin mağaraları envanter çalışması. *2.Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu, 19 Nisan 2013, Adana-Türkiye*, 180-192.
- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, A. S. (2012). *Özel ilgi turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Albayrak, A. (2011). *Tüketicilerin alternatif turizm türlerini satın alma davranışlarını etkileyen faktörler*, Yayınlanmış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arpacı, Ö., Zengin, B. ve Batman, O. (2012). Karamanın mağara turizmi potansiyeli ve turizm açısından kullanılabilirliği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 59-64.
- Baker, A., & Genty, D. (1998). Environmental pressures on conserving cave speleothems: effects of changing surface land use and increased cave tourism. *Journal of Environmental Management*, 53(2), 165-175.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ballesteros, E. R., & Ramírez, M. H. (2007). Identity and community—Reflections on the development of mining heritage tourism in Southern Spain. *Tourism management*, 28(3), 677-687.
- Bekdemir, Ü. ve Sezer, İ. (2016). Yedi Değirmenler ve mağarası tabiat parkı'nın coğrafi özellikleri ile ekoturizm olanaklarının değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(36), 43-78.
- Bekdemir, Ü., Sever, R., Uzun, A. ve Elmacı, S. (2004). Yıldızkaya mağarası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 309-324.
- Bočić, N., Lukić, A., & Opačić, V. T. (2007). Management models and development of show caves as tourist destinations in Croatia. *Acta Carsologica*, 35(2), 13-21.

- Bulut, Z. (2006). *Kemaliye (Erzincan) ilçesi ve yakın çevresinin alternatif turizm kapsamında rekreasyonel turizm potansiyelinin belirlenmesi*, Yayınlanmış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ceylan, S. (2007). Zeytintaşı mağarası (Serik-Antalya)/la grotte de Zeytintaşı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 223-242.
- Ceylan, S. ve Demirkaya, H. (2006). Dim mağarasının (Alanya) kaynak değerleri, turizmde kullanımı ve sürdürülebilirliği, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(15).199-222.
- Cigna, A. A. (1993). Environmental management of tourist caves. *Environmental Geology*, 21(3), 173-180.
- Doorne, S. (2000). Caves, cultures and crowds: Carrying capacity meets consumer sovereignty. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(2), 116-130.
- Duval, M. (2007). Tourism and preservation policies in karst areas: Comparison between the Škocjan caves (Slovenia) and the Ardèche Gorge (France). *Acta Carsologica*, 35(2), 23-35.
- Faille, A., Bourdeau, C., & Deharveng, L. (2015). Weak impact of tourism activities on biodiversity in a subterranean hotspot of endemism and its implications for the conservation of cave fauna. *Insect Conservation and Diversity*, 8(3), 205-215.
- Gabrovsek, F., Grasic, B., Boznar, M. Z., Mlakar, P., Udén, M., & Davies, E. (2014). Karst show caves-how DTN technology as used in space assists automatic environmental monitoring and tourist protection. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 14(2), 443-457.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde alternatif ekolojik turizm-doğa turizmi kırsal turizm-yayla turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. (2011). *Turistik ürün çeşitlendirmesi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- International Show Caves Association (2010). *Cave And Karst Protection Memorandum Signed In 2002*. [Çevrim-içi: <http://www.i-s-c-a.com/documentloader.php?id=263&filename=memorandum-of-understanding-uis-isca-2002-postumia.pdf>], Erişim Tarihi: 05.03.2016.
- Karadeniz, V., Çelikoğlu, Ş. ve Akpınar, E. (2009). Gökgöl mağarası ve turizm potansiyeli. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(8), 1621-1641.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, B., Şimşek, M. ve Akış, A. (2015). Altınbeşik mağarası milli parkı'nın (İbradı/Antalya) fiziki coğrafya özellikleri ve ekoturizm potansiyeli. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 521-544.
- Kılıç, B. ve Kurnaz, A. (2010). Alternatif turizm ve ürün çeşitliliği oluşturmada ekolojik çiftlikler: Pastoral Vadi örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2/4, 39-56.
- Kim, S. S., Kim, M., Park, J., & Guo, Y. (2008). Cave tourism: Tourists' characteristics, motivations to visit, and the segmentation of their behavior. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 13(3), 299-318.
- Kim, S. S., Kim, M., Park, J., & Guo, Y. (2008). Cave tourism: Tourists' characteristics, motivations to visit, and the segmentation of their behavior. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 13(3), 299-318.
- Knežević, R., & Žiković, R. G. (2011). Analysis of the condition and development opportunities of cave tourism in Primorsko-Goranska county. *Analysis*, 15(1), 11-25.
- Kozak, N., Kozak, M. ve Kozak, M. (2010). *Genel turizm ilkeler-kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015). *Ekipmanlı Normal Ziyaretçilerin Rehber Eşliğinde Ziyaret Edebileceği Mağaralar*. [Çevrim-içi: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10371/ekipmanli-normal-ziyaretcilerin-rehber-esliginde-ziyare-.html>], Erişim Tarihi: 13.02.2017.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015). *Ekipmanlı Profesyonel Ziyaretçilerin Girebileceği Mağaralar*. [Çevrim-içi: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10384/ekipmanli-profesyonel-ziyaretcilerin-girebilecegi-magar-.html>], Erişim Tarihi: 13.02.2017.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015). *Mağara Turizmi*. [Çevrim-içi: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10335/magara-turizmi.html>], Erişim Tarihi: 13.02.2017.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015). *Turizmde Açık Mağaralar*. [Çevrim-içi: <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10336/turizmde-acik-magaralar.html>], Erişim Tarihi: 13.02.2017.
- Linhua, S., Xiaoning, W., & Fuyuan, L. (2000). The influences of cave tourist on CO2 and temperature in Baiyun Cave. *International Journal of Speleology*, 29(1/4), 77-87.
- Lobo, H. A. S. (2015). Tourist carrying capacity of Santana cave (PETAR-SP, Brazil): A new method based on a critical atmospheric parameter. *Tourism Management Perspectives*, 16, 67-75.
- Lobo, H. A. S., & Moretti, E. C. (2009). Tourism in caves and the conservation of the speleological heritage: the case of Serra da Bodoquena (Mato Grosso do Sul State, Brazil). *Acta Carsologica*, 38(2-3), 265-276.
- Mason, M. (2010). Sample size and saturation in phd studies using qualitative interviews. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 11(3). [URL: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1428/3028>], Erişim tarihi: 13.02.2017.
- Mulec, J. (2014). Human impact on underground cultural and natural heritage sites, biological parameters of monitoring and remediation actions for insensitive surfaces: Case of Slovenian show caves. *Journal for Nature Conservation*, 22(2), 132-141.
- Mulec, J., & Kubešova, S. (2010). Diversity of bryophytes in show caves in Slovenia and relation to light intensities. *Acta Carsologica*, 39(3), 587-596.
- Northup, D. E. & Lavoie, K. H. (2001). Geomicrobiology of caves: A review. *Geomicrobiology Journal*, 18, 199-222.
- Novas, N., Gázquez, J. A., MacLennan, J., García, R. M., Fernández-Ros, M., & Manzano-Agugliaro, F. (2017). A real-time underground environment monitoring system for sustainable tourism of caves. *Journal of Cleaner Production*, 142, 2707-2721.
- Öcal, T. (2012). Zindan mağarasının doğal mirası ve turizm potansiyeli. *EKEV Akademi Dergisi*, 16(52), 299-318.
- Öcal, T. ve Özcan, F. (2013). Çamlık mağaraları ve turizm potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 423-443.
- Özdemir, Ö. (2005). Mencilis mağarası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 135-150.
- Özşahin, E. ve Kaymaz, Ç. K. (2014). Gilindre (Aynalıgöl) mağarasının turizm potansiyeli (Aydıncık-Mersin). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(31), 145-166.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm faaliyetleri üzerine teorik bir çalışma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 183-195.
- Pavlovich, K. (2003). The evolution and transformation of a tourism destination network: The Waitomo caves, New Zealand. *Tourism Management*, 24(2), 203-216.
- Pingbin, J., Zhiwei, F., & Maosheng, B. (2012). Karst cave tourism system in Zhejiang Province based on resource regional analysis. *Chinese Geographical Science*, 22(4), 496-506.
- Pulido-Bosch, A., Martín-Rosales, W., López-Chicano, M., Rodríguez-Navarro, C. M., & Vallejos, A. (1997). Human impact in a tourist karstic cave (Aracena, Spain). *Environmental Geology*, 31(3-4), 142-149.
- Rindam, M. (2014). Cave tourism: The potential of asar cave as a natural tourism asset at Lenggong Valley, Perak. *SHS Web of Conferences EDP Sciences*, (12), 1-9.
- Russell, M. J., & MacLean, V. L. (2008). Management issues in a Tasmanian tourist cave: Potential microclimatic impacts of cave modifications. *Journal of Environmental Management*, 87(3), 474-483.
- Šebela, S., & Turk, J. (2014). Sustainable use of the Predjama Cave (Slovenia) and possible scenarios related to anticipated major increases in tourist numbers. *Tourism Management Perspectives*, 10, 37-45.
- Sever, R. (2008). Polat mağarası ve turizm potansiyeli (Doğanşehir-Malatya). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 251-266.
- Spalević, A., & Igračev, N. (2011). The natural-geographical basics for the development of the adventure tourism in Serbia. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijić, SASA*, 61(3), 137-150.
- Uluslan, Y. (2009). *Alternatif turizm çeşitlerinin turizm potansiyeline etkisi: Konya örneği*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Wanhill, S. (2000). Mines—a tourist attraction: Coal mining in industrial South Wales. *Journal of Travel Research*, 39(1), 60-69.
- Weaver, D. B. (1999). Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*. 26(4), 792-816.

- Yeşil, P., Yeşil, M. ve Yılmaz, H. (2008). Jeolojik miras alanlarının alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi: Balıca mağarası örneği. *Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fak. Dergisi*, 39(2), 241-248.
- Yeşiltaş, M. ve Öztürk, İ. (2008). Bölgesel kalkınma çerçevesinde alternatif turizm faaliyetlerine yönelik bir değerlendirme: Sivas örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 1-18.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, A. (2008). *Mağara turizmi Tokat Balıca mağarası örneği*, Yayınlanmış uzmanlık tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Zaman, M., Şahin, İ. F. ve Birinci, S. (2011). Çal mağarası (Düzköy-Trabzon) ve çevresinin ekoturizm potansiyeli açısından önemi. *Eastern Geographical Review*, 16(26), 1-24.